

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

Szerkesztőségi szállás:
külső személtze Sikó-ház, 36 számnál.
Kiadó hivatal:
Stein János Könyvkereskedésében.

Előfizetési díj:
Évnyegyenként 3, félre 6 pfrt, külföldre évnegyenként 4 pfrt.
Megjelenik a K. Közlöny minden Keddén, Csütörtökön és Vasárnap.
Hirdetések minden egyes hirdetés után 10 pfrt bérletdíj és minden nagyhasábas egy sor után
számítandó 4 pfrt beklüldése mellett közzétételnek.

A lap szellemi érdekeit illető közlemények a szerkesztőséghez, az anyagi ügyeket tárgyzók u. m. előfizetés, hirdetések, reklamációk sat. a kiadó hivatalhoz utasítandók bérmentesítetten.

POLITIKAI SZEMLE.

Kolozsvárt, júl. 8-kán.

(D) Szemeink a párisi utóválasztásokra szegezve, melyeknek tegnapelőtt kellett lefolyniok, s aligha minden küzelem nélkül.

A kormány többséget kapott ugyan, de nem kapván meg a törvény által követelt abszolút többséget, mit a szavazók $\frac{3}{4}$ -ének szavazata képez: az utóválasztás szükségessége állott elő.

Képzeltetjük, hogy a felhívott erős kormány mennyi mindent el foghat követni diadala végett, mikor az első választásnál is a kormánypártiak oly dolgokkal szizgattak az ellenzéki jelöltek ellen, melyek méltán neveltségek. Így például a szegény tudós Montalembert grófot azzal gyanúsíták, hogy a keleti háború alatt az oroszok részére puskaport árult! — No! nézzé kendetek!

A mint a lapok sejtetik az új választásrai előkészületekben, az előbb meghasonlott ellenzéknek a felsíker által így is felhangolt reményei szorosabb egyetértést eszközöltek, s az ellenzéki lapok ugyanazon jelöltek tűzik ki most az ellenzék részéről u. m. Cavaignac, Oliver és Durimon-t.

Az ellenzék különböző rétegeinek ugyanazon egyéniségek körüli csoportosulása nem teszi lehetlenné Párisban az ellenzék diadalát, mely az első választással künn is nagy morális előnyben volt, a mennyiben az intelligensbb városok szavazatai minden választó kerületben feltűnően az ellenzék mellett jelentkeztek, s csak az éppen nem mivelt köznép szavazata döntö el a választásokat sokfelé — a kormány előnyére.

Páris lévén Franciaország szíve, a közelebb érkezendő lapok tudósításait, az utóválasztásokról feszült érdekekkel várhatjuk.

A nyugoti nagy szövetség, most valóban belügyeivel el lesz foglalva; míg Napoleon a választással vívódik, Angolhon ellen az indo-britt gyarmatokban a benszüllött heves lázadásban törtek ki az angolok ellen.

A kihívó ok igcu egyszerű, most is, minő volt tizenöt év előtt, midőn ugyancsak a szípyok közt borzasztó lázadás ütött ki a miatt, mert bajuszaikat lenyíratni akarták az angolok. Nem jó a népek szokásaival játszani.

Most valami bohó tűzér egy hindu katona irányában azzal ingerkedett, hogy a töltény szalonnával s okörzsírral van bekennve, s a szípyoknak is bele kell szippantaniok.

E hír villámként futott szét a hinduk közt, s a 10-ik lovas ezred az első próbakor vonakodott tölteni. A katonák börtönre ültettek, mire május 10-kén az egész negyedik lovas, s két gya-

log ezred fellázadt Mirantban, s csakhamar a fél város lángba borult, s az európaiak nejein, gyermekein retentő mészárlás követeltet el.

Igy lám thea, bajusz, szalonna, s t. eff. miatt történnék a revolutio szomorú catastroffai korunkban, kabátok, s „barátom uram“ miatt a világháborúk! Hanem a mirautli szalonna alatt komolyabb érdekek feltése rejlik, mert az angolok a benszüllött vallásos érzelmeit igen könnyelműen szokták sértetgni, már pedig minden nemzet előtt szent az, mi az ő kebeléből nőtt ki, s jellemével öszszeforrott.

Az angol lapok még örvendenek e revolution, hogy éppen most rendbe hozzák ottani dolgáikat, midőn sem a muszkával sem a persákkal elfoglalva nincsenek.

Hanem sok drága vérbe került már is ez a jó szerencse!

Franciaországban egy olaszokból álló complot fedeztetett fel, mely már ápril óta a császár meggyilkolását főzi agyában. Az élesszemű rendőrség felfedezte a bűnt, s hetet már a tűzből álló complotból befogott, az öszszesküdek főnöke bizonyos Barteletti, kinek szállásán pisztolyokat s mérgezett tö-röket találtak. Hajlandók ez ügyben a londoni francia menekülteket is compromittaltaknak tekinteni, mi azonban még nincs bizonyítva. Ledrunek egy küldöttjét Valade nevű elfogták, ki ugy látszik a választás körül volt általa megbízva.

Visszatekintve közelebbi politikai szemlére, meg kell jegyeznem, hogy Belgium kivitele 1852-ik évi felszámítás szerint 522 mill. forint bevétele 524 mill. fr-ot tett. Ezt tisztább adatul, az ottani hozzávető adat helyett.

A KOLOZSVÁRI EGYETLENEGY OLAJGYÁR.

Egy országnak egy olajgyár, ez nem igen sok, sőt igenis kevés, sajnosan tapasztalják ezt az erdélyi repceatermesztők. — Ugyanis a kolozsvári olajgyár tulajdonosai bízva hatalmukban, melyet nekik iparuknak isolált állása szerzett, szükségesnek vélték az általuk be-veendő repce köblének árát 2 frt 30 kral pengőben lejjebb szállítani, *) jöllehet a tavalyi repceatermesztők helyen jobb volt az idéninél.

E repcecsiny — a gyár érdekét tekintve — idő előtti vala.

* 1856-ban fizettek a repce köblért 11 pengő forintot, 1857-re csak 8 frt 30 krt szándékoznak fizetni.

Eddigél alig létezik Erdélyben 15—20 repcetermesztő birtokos, kik közül többen lesznek kik inkább fel-hagynak e természetlssel, vagy kiviszik Magyarhonba rep-czejöket kárukkal is, mintsem magokat a kolozsvári gyár által zsarnokoltassák. A repcét nem termesztő birtoko-soknak nagy száma pedig, eddigi meggyőződésükben „hogy a repce nem nekünk való“ meg fognak erősíteni. — Mivel fogva jó lett volna ez erélyes föllé-péssel kissé még várakozni, míg a repce Erdélyben meg-gyökerezik.

Miután e gyár tulajdonosai ágyujokat idő előtt kisü-tötték, mi erdélyi repcetermesztők helyzetünket már most tisztábban láthatjuk mint ezelőtt — mi minden eset-ben nyereség, — előttünk három ut áll.

Vagy fölmondunk a repcetermesztés-sel, mi legkényelmesebb ut, s minden esetben biztosabb, mint repcénket a kolozsvári gyárosok által ad lubitum taxáltatni engedni.

Vagy Magyarhonba szállítatjuk rep-cénket, mely az első utnál czélarányosabb.

Vagy saját költségünken egy második gyárt állítunk föl, mely a legbiztosabb s legczéla-rányosabb ut.

Ezen fölépitendő második olajgyár, nem valamely kétes kimeneteli nagy költségekkel egybekötött vállalat, nem czukorgyárt, nem fonógépeket ajánlok, melyek sok pénzt és még több figyelmet igényelnek, hanem olajgyárt, milyen Magyarhonban akár hány van, mely olcsóságát és egyszerűségét tekintve, alig érdemel gyár nevezetet, s melynek kezelése módja s hasznos volta már régóta con-statirozva van. — Nem is ohajtom, hogy ezen felállitan-dó olajgyárt egy elnök, egy kis és egy nagy bizottmány kezelje, hanem mit ajánlok következő:

Állitassék Erdélyben e végre kiválasztandó legalkalmasabb helyen, hová a természet által kijelelt rep-cevidekekről a természetményt olcsóbban be lehet fuva-roztatni mint Kolozsvárra — actiákon egy olaj-gyár. — E gyár adassék ki valamely magyarhoni szak-értő vállalkozónak haszonbérbe, oly föltét alatt, hogy a

MUTATVÁNY

Dózsa D.

„ZANDIRHAM“

ezimű székely eposzából.

KILENCZEDIK KÖLTEMÉNY.

ÖRLE CZ VÁRA.

(Folytatás.)

HARMADIK ÉNEK.

Boudvár alatt az Etelközi harcok
Győzelemnepe még mind tartott,
Vigad a népség ámdé Tiborcznak
És Atadúlnak lelke borult volt,
Csak most jöttek el ők Boudvárhoz,
Ajukon epeztő bús hirt hozván.
Elhunyt tünde leánya Tiborcznak,
Rémületes sors érte a szendét.
Füredés közben az áradózó Ölt
Elragadá Atadúl kedvesét.
Zandirhám részt vett gyászukban,
Ámdé a nép vigan ment utján,
S folytak a viadatok játéki,
A tornák viadalimban olykor
Oszlakozott a Feketevíz is,
A kinn a közfigyelem részvétél
S nagy kegyelettel csünge szünetlen.
A fejedelmi tekintet s illem,
Mely lényén, viseletjén feltűnt,
Tiszteletet gerjeszte körében.
Sok mesehír szárnyalt sorsáról,
Párduczbyr kaczagányán egy oly

Nagybecsű boglárt horda a bajnok,
Mely fölérhete félországgal.
Ő melegen bánt Zandirhámmal
S érte a székely-húnok nyelvét,
A daliakkal gyakran időzött,
Szeretet s részvét lengvén arcán.
Boudvárában a nemzetgyűlés
Termében fényes lakomák közt,
Gyakran úrte kehelyt a levente
A székely daliák álmaéri,
Régi jóvendülés hirdetőn,
A hun hatalom felújaltát.
Most éppen vidám asztalnál
Ültek a nemzet fővezetői,
És im a Barnavitéz láng arcezal,
Bortelt kelyhet tartva kezében,
Ily szavakat dörgött érczhangján:
„Hős Etelének harcos utód!
A szeretet karjával öllelek!
Ki vagyok én? majd megtudjátok,
Én ismerlek már e hegység közt.
Ti kevesen maradtok az őshon
Bérczei közt a derék Irnákkal,
De előőrsei vagytok a népnek,
Mely Európát megrohanandja,
S számba veendő: a húnok földjét
S ős városait kik bitorolják?
Kik vertek rabigát a hunokra,
Kik Pannoniában maradtanak?
Köbor népek jöttek-mentek,
Gepidák, gothok, szláv, bolgárok,
Egymást váltva, cserélve boljongtak
A pusztán hagyott ősbirtokban.
Nem volt senkinek megmaradása,
Nem leszen a magyarok szent földjén.
E hegyséket s Pannonia térért
A magyarért úrté ki az Isten
Az özönvíz tenger árjától.
S nem lesz e földön másnak nyugta!
Esküszöm itt végesepp véremre:

Jón is a teljesedés órája,
Nincs már messze a szempillantás
S meghalljátok a mennydörgését,
Vereitek csata larmájában.
Szétvált nemzete hős Etelének,
A nagy órában együtt lesz mind.
Addig is éljetelek boldogságban
S büszkélek legyetek ősfajotokra.“
Igy mennydörge a barna levente,
S tüzzel telve kiitta kehelyét
És lecsapá, hogy a vár megröndült.
Fellángolva figyeltek a hőre
S titkos szózat kelt a szivekben,
Nagy szózat, mely régi időkre,
Régi csaták sorsára vetett fényt.
Meg vala Zandirhám is hatva
Egy mély titku, de jós érzettől,
S szólt Atadulhoz a harczzdal hőshez:
Zengj egy dalt hősi, lángszívű dalnok,
Bánatos órádiban is zengd el
Ismert dalodat Hadas Irnákról,
Mely őserdeink ormai közt, még
Őrzi elődeink nagyszerű hírét.
S te deli Barnavitéz hallgasd meg
Az avatott hárfák bús hangját.
Faj lelünk az ősi dicsőség,
Hogy jelenünk nem méltó hozzá.
Romjait őskori nagyságunknak
Már csak büszke szivünkben látod
És a halállal bátran küzdő
Hősiességében népünknek.
Zengj dalt harczzdal dalnoka, kérünk,
Zengj egy dalt a dicsőbb őskorról.

(Folytatjuk.)

A KOLOZSMONOSTORI APÁTSÁG

negyven falvairól.

(Folytatás.)

Bács.

1061—1417-ig Baath, 1784-ben Baacz
neve olvasható. Helyiségére nézve Kolozs-Mo-nostortól északra, mint azzal határos, nagy és nagy határu falu volt. A XV.-dik században Baath vagy is „Zenthjanus“ neve van írva, holott külön falu volt. Hajdan mint az uradalom legnépesebb falvainak egyikét, jelesen 1581-ben 103 jobbágy lakta, már akkor is magyarak, rengeteg erdeinek és szántóinak s kaszálóinak magyar nevei 1794-ben: Nyíres, Papmezeje, Füzeság, Kapuslő, Nádoldala, Laposkő-odala, Hidos, Kétútkőze, Hegyeshegy, Ivánkabércze, Falló, Nyáras, Egyházerdeje, Sós-pataka, Gártánmezeje, Kisteleknyaka, Gergelyirtása, Szentiváncseréje, Karakó, Szakadás, Kányatető, Okép, Irtáshelye, Hegyemege, Lencsés, Bükkös, Bácsorok, Ivánkabércze és Szentiváncseréje tá-jékozó jelentőségű nevekről alább; de legköze-lebből szölandunk. Ki felel erre: mikor nyerte Bács határe e mais használt részletes neveket? E falut az apátság birta s a tanulmányi alap 1773 év óta változatlanul ma is birja.

Szent-Joán vagy Jáuos.

Idői renden irt és kelt kütfölkben (1417)
„Zenthjanus“, melyet Fridválszikitől „Zepti-jános“ (1784-ben) „Zenthusánk“ (1841-ben) Szent-Iván, alább Szent-János nevezeten ol-vassuk, a XV. század előtt; de jókorában ál-lott falu, 1417-ben azonban már csak praedi-

gyárra tett költségeikért fizessen nem igen fölcsigázott bért, repczénket és lenünket pedig tartozzék bevenni — a pesti vagy más repcepiacchoz mérve — bizonyos előre meghatározandó arányban és árban.

Ez olajgyárnak felállítására nem tartozik az ábrándok körébe — mitől nekünk erdélyiekül annyira kell örízkednünk. — Ez eszme nem is töllem jött, hanem Erdélynek egyik legerélyesebb és tehetősebb fiától gr. T. D. urtól, ki engemet e czélra fel is szólított.

A repczének Erdélyben oly fényes jövője — mint némelyek remélik, s milyen jelenleg Magyarhonban létezik, nincs ugyan, mivel Erdélyben — a hosszas tél miatt — repczét csakis keményen megrágyázott, vagy legjobb erőben lévő földbe lehet haszonnal vetni, különben gyakran kifagy, s ki gazdasággal foglalkozik, tudja mennyi erőfeszítésben és költségben kerül egy holdnak jó móddal megrágyázása. — Azonban néhány hold legjobb földje, a kisebb birtokosoknak is van, melylyel jobbat nem tehetnek, mintha azt váltólag repczével vetik be. — Meggyőződéseim szerint Erdélyben a repczetermesztés eszméjét a kisebb birtokosoknak kellene fölkarolni. — És ez a fő indok mely a repczetermesztés körüli buzgóságunkat neveli, mert e kisebb birtokosok mostani nyomasztó állásukon segíteni, honfi kötelesség. De hogy ez eszmét fölkarolhassák, mulhatlanul szükséges, hogy természetdó repczéjüknek illő áron lehető eladásukra nézve biztosítva legyenek, mire a mostani körülmények közt, midőn a kolozsvári gyártulajdonosai repczecsinon jártatják eszközét, nincs más mód, mint az általam ajánlott gyárnak felállítása.

E figyelmeztetést előre kívántam kibocsátani, addig is mig foljebb említett gr. T. D. ur szándokával határozottabban fel fog lépni, mire ezennel — több birtokosok nevében — bizalmasan fel is szólítom.

ERDÉLYI REPCZETERMESZTŐ.

KÜL- ÉS BELFÖLDI LEVELEZÉS.

Göttinga, június 28-án 1857. Mióta elhagytam szép hazánkat, többször volt gondolatomban. Ön lapja számára írni holmit, ismertetésül azokból, melyeket a külföldön látom, tapasztalom lehetett. Gondolatom szándékának maradt mind ezideig, tehát egész 15 hónapig. Miért? Azt véltem, mentől későbben írok, adataim — a tapasztalás által megerősítve — annál pontosabbak lesznek. Meglehet, hogy e vélemény egy-két gyümölcsöt érlett, amde a virágok, a virágok elhullottak. Kezdetben minden kép új, minden új kép szép, meglepő volt, most igen sok tárgy régi, megszokott előttem; vaspályáni utazásomnak első napjaiban a sebesen haladó gőzös merengő lelkemnek egy-egy felfelrázó lökést adott, most valamely régi nyelvtani alak köti magához egész figyelmemet, elemémnek minden erőjét; midőn az éjszaki tenger hulláma vízén hajókat, talán halászhalmat volna néhány gyöngyszemet érzelmeim hanykódó tengeréből, most a

száraz földön vagyok, s ne is várjon ön tőlem mást, mint csupa száraz dolgokat, száraz leírásal. Vegyük elé a száraz tárgyak közül legelőbb is Göttingát.

Göttinga jóval az előtt, hogy egyetemi várossá lett, jelentékeny város volt. Már fekvésében nem kis előnye van, miután Németországnak majd nem közepében, erdőkkel koszorózott hegyek között, éppen oly szép mint termékeny völgyben, a Leine folyó mellett fekszik. Régiségben kevés vidékebeli város versenyzik vele; már 1400 előtt a hanszaszövetségnek tagja volt, s az is maradt 1572-ig; különösen kitűnő volt posztókészítésben, minthogy 1475 körül 800 posztó és más szövélkészítő lakott benne; míg végre a 30 éves háború alatt, két havi ostrom után 1626-án Tilly hatalmába kerülve, 5 évig ellenkezésben maradván, oly csapást kapott, mit a rá következő századokban is alig tud kiépülni. *) Ujjá születése az egyetem felállításával kezdődik. A város mostani képe megnyerő, utcái elég tágasak, házai habár legnagyobb részben fából, de csinosan épülve, s többnyire két három emeletesek; csak ugyan van még itt-ott néhány ó német ízlésű, emeletenként künnebb könyöklő épülete is. Biztos hír szerint még ez évi őszi gázvilágítással akarják ellátni. Régi vára 1765-én lerontatván, helyét ma szép sétátér foglalja el. E körsetátérén kívül a két többi nyilvános sétahelyek, a fűvészert, a szép nyári lakok, kertek és gyümölcsösök terülnek el. Lakóinak száma 10 vagy 11 ezer. Van benne ker. törvényszék, kórház és lelenzház, — legnagyobb jelentősége azonban egyetemében és egyetemhez tartozó intézetekben állott és áll ma is.

A göttingai egyetem alapítása a múlt századra esik; 1733-ban nyerte meg a szükségelt császári engedélyt VI-ik Károly császártól; 1734-ben a tanítást benne megkezdették; 1736-ban december 7-e II. György angol király teljes honi szabadalmakkal látta el; 1756-ban pedig ünnepélyesen felszenteltetett. Neve alapítója után: Georgia Augusta. Miként a városnak, ez egyetemnek is van történelme, nevezetesen a 7 éves háború alatt a város többször ellenkébe kerülve (1757-től 1762-ig), az egyetemet végveszély fenyegette; azonban a békével hamar felvirágzott, annyival inkább, minthogy folytonos királyi pártfogásban részesült, sőt maga a westphaliai király Jeromos is, ez akkora birtokában levő egyetem iránt nagy figyelemmel volt, s csak is e figyelemnek köszönhető, hogy az 1803 és az 1805 közti háborúban is a város kíméltetett és az előadások félbe nem szakadtak. Olvasva az egyetem történelmét itt-ott belforrongás nyomaira is akadhat, — megtörtént ugyan is, miszerint a tanulók öszvegyördültek a polgárokkal, s boszújukban mind hajdan a római nép a szenthelyre, kivonultak ők is a szomszéd falukba romlást hozandók a városra, nem fegyverrel ugyan, hanem erszényeik ugronásával, azonban majd kiengeszteltetvén zászlókkal és zenekísérettel ünnepélyesen tértek vissza.

Minő aranyban állott időnként a tanárok — tanulók száma? Kik tanultak itten Magyar és Erdélyországból? Mit értek az egyetemhez tartozó intézetek alatt? Mig ezere felelhetnék, engedje meg t. cz. szerkesztő ur, hogy eltérve a dolog rendtől legközelebbi levelemben a stí-

*) Pütter geschichte der G. A. Universität zu Göttingen 1765.

pendiumokról, ezen talán valamely honfi által még a jövő isk. évre is igénybe vehető tárgyról írjak.

NAGY LAJOS.

Bukarest, 1857. jun. 28-án. Öszintén megvallom, nem akartam sietni azon rémület leírásával, melyet az a földöntőnek kürtölt üstökös itten közöttünk okozott. A leggyávabb katona is mig csak teheti féltékenységét palástoltatja; de miután olvasá, hogy az emberek másutt se viselték magukat bátrabban mint Bukarestben, csak kimondom ha szomorúan is, hogy itt e rémhir örültseget, sőt keserves halált is okozott. Az unionisták is, kik még mindig rózsaszínben látják a jövőt, egy lát-szik, egy kissé megdöbbennek tőle. Gyászadalokkal mentek eleibe, kérvén hogy ha lehet vegye másfelé útját, de ha mégis meg kell halniok, legalább egy más karjaiba dölve szálhassanak az öröknyugalomra.

De nem is volt ám tréfa itt az a jun. 11. és 12-ike. Egyszerre csak zugni kezd a rémhir mindenfelől, hogy oly rég óta rettegett vendég — muszafir — közeledtét irtózatossá fogja megelőzni, azért költözzék minden ember a szabadba, hogy így, legalább ha meg kell halni, ne ezek a drága paloták zuzzák össze árva fejüket. Kell-e mondanom, hogy találkoztak kis lelkűek elegenden, a környék vendéglőseinek öröme, kik oda hagyták házaikat, csak azért hogy más nap annál több szegénytel térjenek oda vissza. — Az unionisták különben kitalálták azt is, hogy ez az egész világ híré retteggetés csak arra való lett volna, miszerint az ide való népet rémítgessék vele, s így ne legyen kedve senkinek a politikával bajlódni?!

Itt az egészről az a tanúság, hogy a vendéglősök, habár szeretik azt a kitűnő egyéniséget, ki nekik az idén oly bővizet hajtott a malmokra, *) de azért alig ha e jövődőlő észlethetősége a jövő nyárára is prenumerálnak. Részemről pedig ha jól tudnék olábul, minden lap számára lefordítanám azt a bándi sok üdvös tanácsot: be sok reá férne abból erre a népre. Dicséretre szolgál az itteni magyarságnak, hogy e rémhírek által nem hagyta magát elrémítetni, sőt éppen e haljóslatu napokban vetette meg egy maradandó műnek alapját Isten dicsőségére s emberek épülésére. Egyezményre léptek itteni harangöntő Blank Gusztával miszerint sept. 1-ére önten az ev. ref. egyház számára egy, száznolcnyvan, **) és egy hatvan okás *** harangot. Ez öszve felét a hivek áldozatkésztsége le is fizette, a másfelét is Isten után csak onnan kell várunk a haranglábra szükséges költségek előteremtését is. — Ily magára hagyatott, s elszigetelt egyháznak, mint a miénk, egyetlen létalapja és támasza a buzgó hivek áldozatkésztsége.

Még egyet. Igen ajánlanám a t. magyar lapok szerkesztő és tulajdonos urainak, hogy az itteni ausztriai postán, lapjaikra az előfizetést fölvenni kieszközöljék. Ma is akartam pl. a kalauzra előfizetni, de nem fogadták el, minthogy a posta-hivatalhoz nincs bejelentve.

*) Árrisverinek nevezik.

) 4 1/4 mázsa. * 1 mázsa 35 font. A közbelső kilencven okás volna, de erről most szó se lehet.

um. Azok, kik az I. vagy bár IV. Béla király adománylevelét olvashatták 1263-ból, meghatározhatták volna Szent-János falu első alapítása korát, t. i. Bács előzte-e meg Szent-Jánost, vagy ez amaz alapítása korára nézve; gyanút hagyván maga után az olvasó fejében ezen összekötött nevek: Baath seu Zentjanus. G. Keményenél: Baath alias (igy) Zentjanus 1417 — hodie Bács. De hogy Szent-János falu, Bács határán, bár mikor állott fel és fenn, azt érthetőleg magyarázzák az „Ivánkabércze“ és „Szent-iváncseréje“, Bács, maig fennmaradt, határrészek nevei. Tudjuk, miként az Iván névvel a közelebbi század óta Jánost fejezték ki a beszélő és író magyar. Helyisége tehát Szent-Jánosnak, az ő végpusztulása után emlékére elnevezett „Ivánkabércze“ és „Szentiváncseréje“ mai fektelhelyekre szabható. Avvagy nincsen-e több példa az országban hasonló? nemde Izsákfalva (1615. év) Buzás-Bocsárdal, Cséngő-Macskás (1725. év) Hoszsú-Macskással nem összeforrtak-e? E falut, mint a Bács határába keblezett, az apátság birta s utóda a tanulmányi alap maig is bírja.

Szent-György.

„Az apátság folytonosan szeretett szerzemény után terjeszkedni, következőleg a fenn elsorolt (s elsorolando) falvak nagy része is ilyes szerzemény,“ így szól egy hiteles tőredék kézirat. Az ily szerzemény-falvák egyiké Szent-György. 1300-ig birta az apátság; de ekkor „Lázár apát Bogártelkét Péterfejevári püspöktől cserélvén, érte Szent-Györgyöt adta.“ (L. nemzeti társalkodó 17 szám 129 lap.) Mikor szerzette vissza az apátság? erre feleljen az imént idézett lapokon: „Vándorlások Kolozsvárban és Kolozs-Monostoron“ ciklik nagyérdemű történész — írója. A Both József szerkesztette „régii leltár szerénfi“ névsorozatban Zenther alatt Szent-György értendő. Helyiséget illetőleg, talán azon hét falvának egyike lehetett, melyek a mai Kolozsvár és határa szterén, és pedig éppen ott, hol a Szent-Györgyhegy van, fejtettek és a mely falvakból Kolozsvár (még 1282-ben március 2-kán villa Kuluszvár) város és határa, 1178—1192 évek között, III. Béla király uralkodásában, emelkedett és alakult.

Máriatélke.

Időli rendet követve első az 1263-dik év, melyre Máriatélke név alatt a jezsuiták levelek laistromában említés van. De

ugyan e laistromban 1407, 1560 és 1773 évekről is olvassuk nevét. 1369-ben november 8-dikán János erdélyi vajda elnöklöte alatt, Tordan, a szomordoki és ó-budai határjárásról kelt ítéletben, mint régi határjel Mariatélke (terra) nevezetesen említették. A Both József szerkesztette névsorozatban ott áll: Máriatélke neven. Minthogy az imént idézett 1773-dik évi leltárban szóról-szóra írva van: „in possessione Kajántó, et huic annexis praediis: Tiburecz, „Benge Mariatélke;“ Kovács István ur pedig a l. 429. l. hasáb. jelenleg így ír: „Tibureczot régen Tiburecz telének is még régebben Benge-nek hívták.“ Alább: „Tiburecz tehát az 1296-diki apátsági falvak közt említett két Benge-nek egyike.“ E két kútfőt egyeztetve azt kell hinnünk, hogy Tiburecz, Benge és Mariatélke csak egy helység volt. Mariatélke falu fektetett, mint a fenidezett határjárásban felemelt határjel is, ott, a tájt hol most Szomordok, Kajántó és Ó-Buda között Szent-Pál van. Im az 1773-dik évi leltár a „huic (értsd Kajántó) annexis praediis: Tiburecz, Benge, Mariatélke“ három nevű praediumokat mind Kajántóhoz „ragasztja.“ E falu is a ma nem létező apátsági falvak egyike tehát; de hogy végpusztulása mikori? mikor vált praedium? minthogy rögtön némis válhattott azzá; vagy netalán fektelhelyén Szent-Pál épült? nemhogy évszámát; de még a századot se gyaníthatni.

Kajántó.

1061 év óta jelen korunkig se neve, se színtere Kajántónak nem változott. Mint az apátság — világiak — jezsuiták és a tanulmányi alap örökölt és örökös földes ur birtokának története párhuzamu Kolozs-Monostorával mint az uradalom birtok fejezével. 1581-ben 97 jobbágy lakta. 1061—1556-ig a Benczés atyák, 1556—1581-ig világiak a secularisatio következtében, 1581—1588-ig a jezsuiták, 1588—1595-ig ismét világiak, 1595—1606-ig ismét a jezsuiták, 1606—1732-ig ismét világiak, 1732—1773-ig ismét a jezsuiták birták. 1773-tól jelenben is a tanulmányi alap bírja.

Szilvástelke.

E neven mint látjuk, a „vándorlások“ írója két helységet állapít előnkbe. Both József ellenben „cerd alio nomine Zilvas-teleke“ kettős neven csak egy falut ígatott névsorozatába. Lényeges kérdések: helyes-e a Cerd nevezet? és ha csakugyan a

„Cerd“ annyit mint „Zilvas-teleke“, ezen, állítólag csak egy, falu fektelhelye hol keresendő? Mi a Wyzamus (ma Kisszamos) vidéken (indistrictibus) noha attól távolacska, ott, a tájt vél-nők Szilvástelkét (egy vagy kettő?) vagy Szilvástelket feltalá-hatni a hol most Magyar-Szilvás falu — Tordavármegyében kebl-ezeten — esik és áll. Azonban, hogy mikor? mi jogon birta az apátság? mikor szűnt meg birni? az avatottabb történészek-re bizzuk azokról tanakodni.

A p a h i d a.

Jelenvaló neve rövidítve, vagy is ferdítve van; mert Apahida nevezetesen olvassuk már XV. századbeli oklevelek közt: jelen az itt tartotott megyéi (1482) és alvajdai törvényszékekről szóló okmányokban. Both József is 1784-en Apahida nevet közli. Már neve magyarázza s hitelesíti, miként eredeti birtoka volt az apátságnak, u. m. Wyzamus vidéken és partján alapított falva és hídja a kolozs-monostori apátságeak. Mikor? és mi jogon örökölte (adomány-e vagy szerzemény útján?) az apátság? bizonytalan; de hogy a XVI. század őt e birtokban nemtalálta, bizonyos: mert már 1548-ban Patocsi Emerenczja Bank Pálné, miut maga jogát egészen birta Apahidát. Az előnévét innen vett Bank-nemzetsegből élt Bank Endre is bírja. 1561-ben Bank Pál leánya: Ilka, Jobbágy Benedekné. Jobbágy István Egresi Erzsébet nevével, és fiai: Jobbágy Péter, Pál, István s leányai: Margit és Ilka osztják Apahidát négyfelé: Jobbágy Pál és István 1640 körül maguk részeket eladtak Kolozsvárnak. Melyet utóbb 1751-dik éven innen a Jobbágy fiutódot és örökösök kiáltván, ma is bírják. De ugyan ezen részből 1713-ban V. Horváth László Kolozsvárnak eladván négy jobbágy-telket 400 frton; ezeket utódi mult század utolsó negyedében kiáltották s ma is bírják — Apahidának szinte felét 1640—1664-ig Kolozsvárverosa; 1664—1751-ig a kolozsvári ev. reform ekklezsia, 1751-től nemsokáig, ismét a város birták. Mai birtokosainak száma: 9. Polgári és hadi történetéből kiemelendők: 1683-ban július 7-én és 1687-ben július 1-jén országgyűlés helye vala. Badeni herczeg Lajos, miután G. Tököli Imrét a Bodzán az országból ki-szorította, onnan 1684-ben octoberben diadalt aratva visszaért és november 15-kén Apahidánál táborot ütött fel.

(Folytatjuk.)

Vöröspatak. (kivándorlás). Ha oly sarlangosan tudnék írni, mint némely levelező urak, kik egy pár mondani valóból képek egész philippikát teremtenek; úgy én is egy nagy praefaciót akasztanék levelem elibe. De kimélvén a becses lap terét, s számítva arra is, hogy érdekesebb tárgyak több előnnyel bírnak helyet foglalni, mint a mi vidéki csekély tudósításaink,*) csak magát a történet dolgot említem.

Volt idő, s pedig nem rég, mikor Abrudbányára és Vöröspatakba mindenfelől csoportosan vándoroltak be a kézműves és mesteremberek, mert e két bányahelységnek is megvolt egykor az ő aranykora, mikor a gyermeknek krajczár helyett aranyat nyomtunk markába, mikor a (vöröspataki) bányász gazda vetékedett bányász társával: hogy melyik viszen több aranyat Zalathnára beváltani, a miből küldt, hogy egyik 90 a másik 95 fontot vitt. Ekkor viselt a bányász ezüst sarkantyus, arany sinórral szegett száru eszimat, a bányász nő arany s ezüst fonállal kivarrott ruhákat és kontósöket, ekkor jött szokásba, hogy nem frt és kr, hanem csak aranyba alkudtak, akkor tűnődtek a bányász gazdák: hogy mit csináljanak a sok pénzzel? Egyik arannyal akarta befedetni házát (monda szerint), a más tallérral rakatni ki udvarát. Ekkor épültek sok szép és költséges házak, melyek most lakatlanul roskadoznak. Egyik 20 pforintos eszimat csináltatott, a más ugyancsak olyan eszimat két annyit adott, hogy az övé legyen drágább. Ha lovat akart venni, csak ránézett a lóra, és ha megszerette annyit adott rá, a mennyit kértek. A nemalikus még most is gédeleg, de tartok tőle nem sokára megtanulunk alkudni! No elég az aboz, hogy ilyen volt Abrudbányának és Vöröspatakának aranykora.

És ezen aranykorban, egyet-kettőt kivéve, senkinek sem jutott eszébe az: hogy jó lenne az országban (mi havasiakul országnak nevezzük azon helységeket, melyek a havasán kívül esnek) a sok pénzből egy kis biztosítékot szerezni, senki sem gondolt a következő roszra, senki sem álmodott a hét kövér állaton kívül még hét soványra is. Most már eljött az idő, hogy e bányász helységekből vándorolnak ki az emberek. Vöröspatakról az 1856-ik évben 200-nál több kivándorolt, s maig is vándorolnak. A mint hallom Abrudbányáról is sok jó magyar mesterember készűl elmenni, s pedig az igazat megvallva az abrudbányai magyar polgári kör egy szép gyöngyszem a havasi népelemben. S miért e kivándorlás? azért mert lejárt az aranykor, megromlottak a jó aranybányák, bedugultak a jövedelemforrások, holott a költség most is a régi, a drágaság felfokozva, az adóigény növekedve, s minden pénzhiány dacára is a fényűzés, kávézás, rozsolis, bor, rum s pures ital az alsó néposztálynál is elharapózva. S ennek oka, a máról hónapra nem gondolás, a honnan sok bányászton bételik: „ma hópp, holnap kopp” s végre is elindul Eldorádót keresni.

De szinte feledém, hogy röviden akartam írni. Bevégzem tehát levelemat e három aranymondással: „Seholt sem fonják kolbászból a kertet.” „Szorgalom és munka a szikla hátán is eltart.” „A bőség idején emlékezz aszükségre is.” E hármat megértve és teljesítve, nem leszünk kénytelenek mindjárt kétségbeesetten felszedni a sátorfát és világot venni nyakuukba.

ORBÓK FERENCZ.

KOLOZSVÁRI NAPLÓ.

Heinrich Mór optikusnak nap-göröscöve (sonnen microscop) megérkezett, mely saját találmányu javítások szerint előállította Frank, Porosz és Szászország fővárosaiban is nagy tetszéssel fogadtatt. E göröscövel mely az élébe helyezett tárgyakat három milliószor nagyítja, ez egész héten át mutatványokat leend Heinrich ur a redoutteremben, délután 3 óráig 5-ig, mikor csak tiszta napfény süt. Volt alkalmunk a mult keddi próbán egy véreseppünket e göröscöven át egy vérpocsolyává válna látni, hol a vér apró tekecskei egy fegyvergolyónyi nagyságunk mutalkoztak. Egy ily véreseppből megítélhetni ki beteges, ki nem? de vigyázzanak ám a kik igen sokat pajzánkodtak. Egy állatot láttunk, mely nyári éjeken oly vigan ugrál a pihe-vánkosokon mint a szalmaszúrtyék. A göröscöven át e piciny állat három emberi öl nagyságúvá vált, s alakja irtózat. Nem hiában, hogy puszkaporszem kicsiny létere is oly gyilkosmódrat tud csinálni. Egy friss ibolyából egy kisszirmot leszakítánk s láttuk abenne haldokló élet habzását. Az embera legparányibb állatokban leginkább bámulhatja a teremő nagyságát. Mekkora csinálnak van csak egy légy-láb összealkotva. Mily szörnyalakok a legparányibb lények! hogy ha azok oly nagyok volnának mint mekkoráknak e göröscö alatt látszanak, a természet borzalmai gyanánt tekintethetnének. Hanem Kolozsvár ne igyék Szamos-vizet... irtózatot vízi csodák laknak benne! Igyek borti, abba semmi állatlet, vagy tiszta forrás-vizet... abba sincsenek ily tigrisek, krokodilok, tengeri lovakhoz hasonló szörnyetegek! — Hogy pedig a Teremtő nagysága előtt saját kicsisége miatt minden ember porba omoljon, látogassa meg mindenki e nap göröscövet s nézze a roppant mivelt mi a legkisebb állat lényen is mutatkozik, nézze meg csak azt, hogy a légy látható kélszeme, nyolcz ezer szemet foglal magában, nyolcz ezer szeme van e parányi lénynek, mert a szem az ő védelmezője.

Közelebbi időkben Magyarországon nem egyszer merült fel és pedig a nemzethez szóló szemrehányásként azon kérdés, hogy a Magyar Tudós Társaságnak miért nincs Pesten

saját s a nemzet méltóságához illő székely és székelyeinek megfelelő épülete? S im, ez ohajtás a nyíregyházi járás cs. k. szolgabírója Ujhelyi Róbert ur figyelmét élenként érdekelvén, folyó évi jun. hó 23-án Bogdányban, a birtok-szabályzati előmunkálatok alkalmával, a jelen volt közbirtokosok és képviselők elibe azon indítványt terjeszté, miszerint e célra kezdenék aláírást azon honfiai fogadtással, hogy mindenki a jelenlevők közt saját hatásköréhez képest törekedni fog az indítvány teljesítését minél szélesebb, lehetőleg országos kiterjedésűvé tenni. Erre aztán azonnal meg is kezdődtek az aláírások oly kötelezéssel, hogy az összeget egy év lefolyása alatt pontosan befizetik. — Aláírtak: Ujhelyi Róbert cs. k. szolgabíró 40 pft. (azonnal fizetett). Bodnár Gábor hely. hitv. egyh. szónok 20 pft. Udvarhelyi Károly, ügyvéd 20 pft. Ferenczy Lajos ügyv. 20 pft. Balásházy János, academiái r. tag 20 pft. Székely Benedek, ügyvéd 20 pft. Bégányi Kálmán, földbirtokos 30 pft. Farkas Tamás, földbirtokos 10 pft. Farkas Boldizsár, földb. 10 pft. Nemes Pál, földb. 10 pft. Nyíri Ferencz, haszonbérlet 10 pft. T. Nagy Lajos, ügyvéd 20 pft. (fizetett). Farkas Miklós, földbirt. 10 pft. (fizetett). Papp Imre, földb. 5 pft. Hegyemei, községi bíró és földb. 10 pft. Bégányi József, földbirt. 10 pft. Jármy Imre, cs. k. consiliarius 20 pft. Palatich Ferd. földb. 5 pft. Nemes Antal, földbirt. 5 pft. Összeg: 305 pengő forint. — Ugyanazon iven, hasonló alkalmal aláírtak Deveszerben jun. 25. Mahavovszky János, jószágigazgató 10 pft. Vay Dienszón sz. Irinyi Eszther 40 pft. Mezőssy Tamás, földb. 10 pft. Erdőhegyi Antal, földb. 5 pft. Koczagh János, mérnök 20 pft. Santa János, r. k. egyh. szónok 5 pft. Szabó József, községi jegyző 5 pft. Összeg: 95 pft. s így a bogdányi 305 pftal együtt: 400 pengő forint, melyből az azonnal befizetett 80 pft. Sz. Mihályon lakó academiái elnök gr. Dessewffy Emil ur rendelkezése alá béküldetett. Ezen megindító példa nyomán e jelszóval: egy millió forintot a magyar academia számára! Hajnik Károly 200 pft. Jókai Mór 200 pft. és Irinyi József is 200 pftot írtak alá. E szép és nevezetes hazafiai tényről pedig, mely bizton hisszük, hogy mind a két hazában sokszoros követésre találand, a „Magyar Sajtó” értesíté a közönségét.

* Vettük a „Növilág” ez évnegyedi elsőszámát, mely új alakban, czélszerű beosztással és érdekes tartalommal köszönt be. Sok dicsőretet mondhatnánk fölé, ha nem kellene attól tartanunk, hogy majd ez által felzavartuk azon feltétekyedést, mely már nemcsak a divatlapok, hanem némely komolyabb irányu politikai hírlapok sorai közé is kezd belopózni, s mig Pesten csak kisszerű, pajzán czéltzatcskában nyilatkozik, egy vidéki lapnál már példátlan, durva és illemtelen kifakadással fájul, mintha azt a viszhangtalan szomorú ürességet, mely lengő életét követi, egy-egy „barbar” kurjantással vigasztalólag kipótolhatná. Legyen tehát elég csak azt nyilvánítnunk, hogy az első új szám után a „Növilág”-tól nincs okunk egyebet, mint jót várn. Egyszersmind nem mulasztjuk el óvast tenni azon vád ellen, melyet a szerk. egész általánosságban kimond a lapokra, mintha 16 aranyos pályadíjának kifizése sehol se vételt volna tudomásul. Mi értesítettük arról közönségünket, mint ezt 86-dik számunk bizonyítja.

* Könyvkereskedésben ilyen czimű munkát láttunk: „Történeti adomák”, írta Kövály László. Nemsokára alkalmunk leend áttekintve megismeretni.

* Szász Károly hazánkba közelebből költözött át Kun-szentmiklósról, hová a megürült papi állomásra meghivatott, melyet reudes egyházi beszéddel is foglalt.

Gabona ár-jegyzék. Julius 2-ról 1857. Tiszta buza: 9 frt 30 kr. Elegy buza: 6 ft 40 kr. Rozs: 4 ft 10 kr. Árpa: 4 ft 30 kr. Zab: 2 ft 40 kr. Törökbuza: 3 ft 5 kr váltóba.

HIVATALOS.

— Ö cs. kir. Apost. Felsége f. hó 24-kén kelt legmagasabb keziratánál fogva magyarországbani utósó legmagasabb léte alkalmából alól megnevezett egyéneketa Felséges császári-ház iránti hűség s ragaszkodás, — a kormány és az ország érdekében tett szolgálataik tekintetbe vételéből következő kitüntetésekkel legkegyelmesebben felruházni méltóztatott. — Titkos tanácsosi méltósággal: Gróf Eszterházy Miklós és Fábri Ignác kaszai püspököt. — Ausztriai grófsággal: Festetics Ágostont testvérrel és utódaikkal. — A vas-korona rend első osztályával Gróf Károlyi Lajost és — ugyanazon rend másodosztályával Gróf Szirmay István főhadnagyot. — Sz. István-rend lovag keresztjével Gróf Festetics György főhadnagyot, Gróf Prónay Gábor kamarást, s a pesti urbéri főtörvényszék elnökét Noszlópy tanácsost. — Leopold-rend lovag keresztjével: Báro Jeszenszky Miklós örnagy és kamarást, Gróf Zichy József kamarást, Gróf Ráday Gedeont. Báro Podmaniczky László kamarás és község-tanácsost, Báro Sina Simont és Lukács József császári tanácsost. — A vas-korona rend harmadik osztályával: Blaskovich Bertalan földbirtokost és Heinrich János kapitányt; végre — Ferencz-József rendlovag keresztjével Korimics László pénzügyi tanácsost. — A tan- és nevelés körül tett szolgálataik tekintetéből legkegyelmesebben felruháztattak: császári tanácsosi czímmel: Gebhardt Ferencz orvos-tanár és a pesti egyetem orvosi-kar dékánja. — Korónas arany-éremkeresztjével: Juhász Norbert egri gymnasium igazgatója és Zipser keresztély András zólyomi evang. leány-tanító. — Arany érdemkeresztjével: Werther Lajos csongrádi plebános és kerületi iskola felügyelő, — Wenosz Imre csóri plebános. Winterl Antal társi esperes-plebánost Búdeskúgyi Amália egri angol-hölgyek intézet fejedeleme asszonya és Göczy Konrád szigetvári r. kath. nyugalmazott plebános. — Korónas ezüst érdemkeresztjével: Tschauer Benedek Zsambéki főtanító. Rohrer János raidigi és Dietrich József várdombi tanítókat. — A köz-jó előmozdítása iránti tekintetből legkegyelmesebben feldisznítették. Ferencz-József lovag keresztjével: Berger Ignác magyar kereskedelmi-bank igazgatója és a pesti kereskedelmi kamara alelnöke, Kaprioi Wodianer Mór nagykereskedő és a Duna gőzhajózási társulat igazgatója, Mészáros Károly első folyamodás pozsonyi urbéri törvényszéki ülnök és előadó. Korónas arany érdemkeresztjével: Grósz Ferencz és Sosmanth Antal pestvárosi tanácsosok, Pongrácz Ágoston negyedi r. k. plebános, és Krausz Gottfried premontrei-rendű áldozár s nagyváradi gymnasium igazgatója. Arany érdemkeresztjével: Müller Bernhard pesti gyógyszerész, Oelhafer Henriket, Stransky Antalt, Meseritsch Andráshg Battyáni tisztartóját és Bikker János weinerni község-jegyzőt. Korónas ezüst érdemkeresztjével: Troppa Mihály tornaljai kath. tanító és Weisenburger János uj-szent-andai község előljárót. Ezüst érdemkeresztjével: Pillmayer Tháde budai helytartóságt épület felügyelőjét, Budar András moóri jegyzőt,

Miliás Mihályt és Hruska György chocholnai kösségelőljárót. Kelecsényi Antal negyedi tanítónak a legmagasabb megelégedését nyilvánítni rendelte: gróf Majláth Antaleak, gróf Cziráky Jánosnak, gróf Lamberg Terézianak, Radák bárónőnek és Gömör Pál helyt. tanácsos és Szabolcs megye főnökének; ugyanazon tekintetből felruházni méltóztatott: Ferencz-József rend lovag keresztjével Jankovich József ráczalmási birtokost és csász. tanácsost. Korónas arany érdemkeresztjével, — Püspöki Alajos endródi segédlelkész, Pozsonyi János szabolcs megyei orvost, Jelenffy Károly szatmár megyei orvost, Roszty József grálti szolgabíró, Paulus Károly izsepi haszonbérlet, Reif József bars megyei s Beigel Ferencz árva-töröcz megyei első birtosokat, Arvai Péter bobroci és Kucsma András rózsahegy plebánosokat, Arany érdemkeresztjével: Mraczkó Antal saári és Hegedűs Ignác üllői plebánosokat, Saly Pál fehervári kath. káplánt, Erdélyi Ferencz gödöllői ref. lelkész, Kada András pest-solt megyei orvost, Farkas László nagy-káti sebeszt, Koperdar Pál Kápsdófi plebánost, Liptay Ferencz pográdi lelkész, Róck János veszprém megyei orvost, Pierhofer Samu orvost, Kozma József irgalmas-rend tagját és Many János megyei orvost Ipolysághon. Kdrónas ezüst érdemkeresztjével: Pecsics Károly vadkerti orvost, Szorad Ferencz erdi sebeszt, Zecseni Lipót perkáti orvost, Ocksenklimmer József kerületi sebeszt, Szabó Ferencz kecző községelőljáróját, Hladny József rajeczi sebeszt és Barla Antal dadai község előljáróját. Ezüst érdemkeresztjével: Rezek Manó orvost, Jezerniczky Dániel sebeszt, Kozma Mihály beledi qirót. Ugyanazon tekintetből Ö cs. kir. Ap. Felsége legmagasabb megelégedését nyilvánítni rendeli a következőknek: Lexa Ferencz váci kanonok, Blach Adám lovasherenyi plebános Almásy Bódog detki, és Beniczky Flórián zsámboki földbirtokosoknak, Schwartzel József esztergom megyei orvos, Tormay Károly pestvárosi orvos, Seredy János váczvárosi orvos, Rothenburg Archangel r. f. betegetápoló, Straber János váci sebeszt, Heinrich Lajos ideiglenes ker. orvos Feherváron, Czirbucz István eperjes orvos, Szalay Imre soproni, Polák Ignác győr, Pilz Bernhard tolna, Wehle Ferdinand somogy és Smalkovisz Mihály zalamegyei orvosok, Mendl Vilmos kis-czeli ker. sebeszt, Burghardt Lipót és Stern József sebeszt, Tomcsányi Ede lapos-gyarmathi földbirtokos, Nagy József zólyom megyei és Chrenthal Ede kerületi orvosok, Eadsbeth-asszonyok pozsonyi zárdája, özv. Urbanek Mária, Laner Antal nagyváradi orsz. orvosi tanácsos és Bittner Imre nyugalmazott megyei orvosnak.

KÜLFÖLD.

Franciaország. A tudósítások mind megegyeznek abban, hogy a párisi választások eredménye a császárra rosz benyomást tett. A mennyire csak alkalmam volt, — olvassuk a „N. Z.” párisi levelezésében — hivatalos körökben forgó személyeket hallani, a Párisban kapott eredményt igen érzékenyen veszik. Nincs miért tovább is tagadni: Páris és mindjárt mellette a tartományi nagyobb városok képezik már egyszer azon nagyszerű eret, a melyen érezhetni meg egyedül az ország értelmesebb részének szívűtését. A kormány tudja a legjobban, hogy ha kényelmes ránézve, olyatén törvényhöz testet birni, mely az ő politikája iránt szófogadó, másfelől azon tanúságok sem megvetendők, a melyek bizonyos választásokban fekhethetnek. III Napoleon kétségkívül a legutolsó, ki egy megyei választást a párisival azonegy jelentésének tart. A nemválasztóknak oly tetemes számát, s az ellenzékiek mellett szavazóknak is oly nagy sokaságát korántsem várták Párisban, s e kiábrándulás a megyei választások által tett kedvező hatást nagyrészt elenyészettette. A sajnai elnök Hauszmann, keserűen fogja megbánni, hogy kiáltványában az ellenzék szavazásokat minden tétova nélkül megannyi tiltakozványokká bélyegezte a császárság ellen. A császár, mint tudni akarják, keményen lehordta nyavalyást, mivel a párisi hangulat iránt ámulatban tartotta, s kiáltványával a kormányt compromittálta.

A b ő r z e s, mond egy párisi levelező, azzal felel a hivatalos lapok ujjongására, hogy újra 25 centimet csökken.

Sokak szerint csupán fegyelemhiány volt az oka, hogy az ellenzék a megyében is éppen oly eredményeket nem vívott ki mint Párisban.

— Azon tíz olasz közül, kik a császár elleni merényletre vállalkoztak, sikerült 7-et elfogni.

Anglia. Az angol felsőházban jun. 26-án a parlamenti esküt tárgyzó bill első ízben felolvasztatott. Ezt az izraelitákat oly közel érdekli billt a mint jósolják, a felsőház mintegy 40 szavazattal el fogná vetni. Palmerston lord akarja ugyan e billnek keresztült menetelét, de aligha hajlandó lesz azt kabineti kérdéssé tenni. Gonoszabb szirtek is merülhetnek fel, melyeken a kormányhajó megöthethetik.

— Az angol főváros régóta nem érezhetett hasonló megdöbbenést, mint a Mirut és Delhiben történt események hírére. Nem kevesebb mint 250 millió frank megv. évdi és nyugpénzben a kelet-indiai britt birodalom polgári és katonai hivatalainak költségeire, a melyek csaknem kizárólag az aristocrazia utószülött fiait s a mivelt közeosztály közt osztatnak ki; képzeltetni hát azon számos családok ijedelmeit, a melyek ezen forrásból meríték táplálataikat! Éppen készülöben voltak India meghódításának évszázados ünnepét megülni s emlékszbrot akar tak emelni lord Clive számára, a ki — jun. 23-án éppen 100 éve — az angol uralkodás alapkövét letette, csak 1000 főnyi angol csapattal s 2000 sipajjal Plassynál győzelmet vívón ki a nagymogul fölött, a ki 40,000 főnyi gyalogsággal s 10,000 lovassal rendelkezhetett, 50 nagy kaliberű ágyu mellett. A parlament éppen tanácsko-

*) A vidékek sorsának összege képezvén a haza sorsát, a vidéki leveleknek akár észlelők, akár tényeket előadók, nagy fontosságot tulajdonítunk, főként ha azok ily szabatosan íratnak. Szerk.

zott az eszközök felett, mikép lehessen India termékeny földét hasznosítani, főkép a pamut termelésre nézve, hogy ne kelljen azt nagyrészt az Egyesült Államokból hozatni; midőn érkezik Bombayból a távirati sürgöny, mely a „Times“ szavai szerint is, a Ganges mellett brit uraságot veszélyre fenyegeti. Roma deliberante, Saguntum perit, mondhatá a baljóslatu tudósítás vételekor a megerebbent és veszekelő parlament.

S mi rendíthet meg egy csaknem akkora birodalmat mint egész Európa? Angliának már ezeltől 90 évvel egy bajsz-lázadást kelle lefojtani, sokkal későbben mákony-háborút visele China ellen, és most, hogy a haditörténetből a gúny se hibázzék, a sir-lázadásnak is kelle kitörni sergei között! A mostani katonai főnökknél mennyivel jobban ismerte már két évszázaddal ezeltől a népfaj vallási jellemét ama francia missionarius Robert de Nobilibus, a ki a hinduk megtérítésére szentelte magát. Ez a jésuita csakhamar meggyőződött az iránt, hogy semmi térítési működés nem sikerülhet Indiában, mely a hinduknak már létező, mélyen meggyökereszt vallási eszmékre nincs tekintettel, elhatározta azért úgy lépni fel mint reformáló Brahmán, a kinek szent hivatása a vallást eredeti tisztaságába visszahelyezni. Ő nem rezzent vissza semmi fáradságtól, nélkülözéstől e szent ámtás keresztül vitele végett, a melyet utódai is mindvégig híven követtek. E célból nyíltan fölvevők a brahman-vallás minden szokásait, narancs-szín köntösbe öltöztek és tigrisbőrbe, hét bogu pálcát hordoztak s megtartóztatták magukat az állati tápszertől s szeszes italoktól. Szóval, annyira kiterjesztették a benszülöttek vallási balhite iránti engedményeit, hogy Rómában botrányt okoztak s a 18-dik század elején XI. Kelemen pápa egy bibornokot küldött Indiába ezen eljárás megvizsgálása, s ha azt helytelennek találta, kárhözvitása végett, s valóban a szentszék küldötte határozottan elletne nyilatkozik ezen rendszernek, s a jésuitáknak egyházból kirekesztés büntetése mellett megtiltá továbbra is a brahmánok szokásaihoz alkalmazkodást. Amde a szentszék bullái hatály nélkül maradtak; az indus missziobeli atyák tovább is úgy léptek fel a lakosság előtt mint legfelsőbb osztálybeli brahmánok s alája vetették magukat ez ámtási rendszer átvitelére szükséges minden szertartásoknak. Ily szívósággal és következetességgel tudtak a jésuiták céljaik felé törekedni; egy mákszemnyi ebből a mai angol haditisztek fejében elegendő lett volna elejét venni a jelen zsir-lázadásnak.

A spahik fanatizmusának megtörése most már sok vérbe költségbe kerülend az angoloknak, kivált ha, a mit nem akarunk hinni, a zendülés még tovább terjedend. Anglia ez által egy oly stadiumba lép, mely sokkal komolyabb jövőjére, Európán belül és kívül levő állására nézve, mint az utóbbi évtizedek eseményei voltak, a keleti háborút sem véve ki. A „Times“ kíváncsian am szerencsét Angliának azért, hogy az Oroszország és Persiával háborúban már túl esett, hogy hadseregét most egészen a spahik ellen viheti; de hogyan feledheti a jó „Times“ Chinát s azon világtörténeli jelentőséget, melyet a China elleni háború igénybe veszen; vagy képes lenne-e a „Times“ minden irigység nélkül szemlélni, hogy Franciaország veszi át az első szerepet mint a Malakoff,

ugy Peking falai előtt is? Csodálatos utja a napoleoni csilagnak, ha Napoleon Lajos a spahiknak s az ő disznózsír elleni antipathiajoknak köszönne azt, hogy a francia választási eredmények megüldésében oly eszázárság-ellenes citylap egyszerűen csak az ő kezébe kívánná átadni a jelenkor legnagyobb kérdésének eldöntését!

Törökország. A moldovai hivatalos lap jelenti, hogy a választók lajstromai ezen fejedelemségben közé tettek és 171,840 választót foglalnak magokban. Ezek közül a papság 205 választót számlál, a nagy birtokosság 350-et, a kis birtokosság 22,224-et; a parasztság 167,222-et; a kézművesek és városi lakók pedig 1,799-et. Ezen különböző osztályok egy-egy külön napon kezdenek az őket illető választásokhoz; nevezetesen jun. 30-tól jul. 3-ig a 4 első osztály választ; július 8-án pedig az ötödik osztályra kerül a sor.

Olaszország. Jun. 15-ike óta egy hír kereng Nápolyban, melyet azonban hivatalos férfiak is megerősítettek. Mondják, hogy közelebből Gaetában a királyra löttek volna. A tettes egy tűzer altiszt, ki szemle alkalmával a királyra lőtt, ki vállán sebesült meg. Az őrmester magát rögtön negyilkolta. E hirt a királynak hosszabb ideig tartó távolléte igazolni látszik; így az utóbbi egyházi menetknél sem jelent meg, mit különben soha sem szokott elmulasztani. A király katonáiban sem bizik, a kiket tömegestül becsát el, az elbocsátottak száma eddig 15,000 emberre megy; ezeket svájci katonák pótolják, a kiket szüntelen toborzanak. Hír szerint a királyné az egész hadsereg elbocsátását és az ausztriaiaknak az országba hívását kívánná. 400 új sibirből álló csapat van szervezve; az ily kémek száma azon arányban növekszik, melyben a hadseregé fogy.

U P O S T A.

Az indiai lázadás most a politikai napi társalgásnak fő tárgya; az angol fel- és alházban is szönyegre került, egy angol lap sines, mely ne foglalkoznék ez ügygel, s még Párisban is háttérbe nyomja a kabyliai hadjáratnak fényessikeret. A „Times“, „Daily-News“ és „Chronicle“ nem látnak veszélyt; de az „Advertiser“ és „Herald“ aggódó arczeal jelenti, hogy a pártütés nem csak egy néhány sipaji ezredre szorítkozik, hanem hogy e fölkelés a sokképpen nyomott hindu népnek is birja rokon-szenvét. A „Post“ a madras-i hadsereget kívánja fordítani a rebellio elnyomására, mivel a két seregosztály között mély az ellenszenv. A „Sun“ nem mulasztja el ez alkalommal is német és orosz-német befolyást sejdíteni az indus lázadók háta mögött.

Ezenközben az angol kormány erőlyesen teszi rendszabályait, hogy Indiában döntő hatalommal léphessen fel. A friss csapatok utnak indítása meg van már kezdve. Anglia s más angol területek is minden nélkülözhető hadsereg Indiába van rendelve. Ágyu is indul nagy számmal, mert úgy hiszik, Delhit, e majdnem 140,000 lakost számláló várost ostrommal kell bevenni. A persa tenger-öbölből is Calcutta felé kell megindulni az angol seregnek.

Az indiai főkörmányzó kiáltványa ígygezik a népség vallási aggodalmait eloszlatni. Az is kité-

szik ez oklevélből, hogy a lázadás lelke nem csak a benszülött zsoldos seregeket ragadta meg.

A „Times“ elég erősnek érezi a brit birodalmat, hogy ha néteán elvesztené is a jelen tűzpróbában keleti indiai birtokait, képes lesz újból visszahódítani. Elválík most az is, hű lesz-e a francia császár angol szövetségéhez, vagy az orosz-szal bensőleg megköti az eddig titkolt vagy színellet frigyét. Napoleonnak jelentett Angol-honbai utazása arra mutatna, hogy ottan szándék mig szorosabbra fűzni az eddigi szövetséget. Ezzel összefüggésben hiszik némelyek azon tényt, miszerint a francia tengerészeti miniszter 15 végyes, 9 — 1200 tonnás hajónak fölszerelését és készen tartását megparancsolta, mi 20,000 embert szállitana Chinába, hogy a francia erő cselekvőleg lépne fel ottan, mig az angol hatalom saját indiai belügyét igazíthatná.

Az „Öster. Corr.“ szerint a forradalmi párt nagyszerű kísérleteket tett oly célból, hogy közép- és alsó-Italia több pontján lázadást idézzék elő. Nápoly — Livorno — és Genuában kombinált fölkelési mozgalmak történtek, de mindent meg-hiusultak. Genuában a fegyveres erő kénytelen volt tüzelni is a tömegre; 13 lázadó hullott el, többen sebesültek. Genuában két erőp szinte hatalmába esett a felkelőknek. — Jul. 2-án Bécsbe érkezett tudósítások mindennem csend uralkodását jelenti. — A Lombárd-velenczei királyságban szakadatlanul a legmélyebb nyugalom uralg.

Sürgönyök és levelezések csak nem minden nap fejedelmi utazásokról szólnak. A belga királyt várják Londonba, s a francia császár pár is vagy két napja Manchesterbe átmenne. Legérdekesebb utazás csakugyan a porosz királyé, a ki f. hó 8-án érkezik Bécsbe, ott két napig mulat. Nagy fontosságu a német két nagyhatalomnak ezen találkozása, mivel a dán-német kérdésben elvégre nyomosan kell tenni valamit. A dán választjegyzék udvariasan kitérő ugyan, de lényileg tagadó. E perczen nagy fontosságu a hír is, miszerint Palmerston lord mulhatlan szükségesnek találja azt, hogy a Dániávali vitály európai congressus elé kerüljön a végett, hogy a dán trónöröklétt szabályozó londoni jegyzőkönyvet újra vizsgálat alá vegyék.

Párisban f. hó 6 s 7-én élénk választói harcztot várnak. A győzelem azoknak nagyobb vagy kisebb részvevésétől függend, kik az első választásnál nem szavaztak.

A göttingai burschok azon udvariatságot követték el, hogy az orosz czár odaérkezéskor nem vonultak ki elébe tisztelkedni. Gondolták: ki másra bámul, magáról feledkeznek meg.

Danilo vladika e kettőt megtudja egyeztetni. Ő bámulja Napoleont, s magáról sem feledkeznek meg, mert bámulata tárgyától államcsinyt szívott be az ő kis fejébe, s egy zárdába vonulván, az eddigi adót megkettőztette, hogy a mit egyszerűen sem fizethettek, büntetésül duplában fizessék. Végre csak megfizetnek neki is, ha eljő az óra.

Bécsi Börzse. Július 4-dikén. Magyar urbéri pap. 82 1/2, Nemzeti kölcsön 85 1/2, Arany pénz 7 1/2, Ezüst 4 1/2.

Tulajdonos és felelős szerkesztő: BERDE ÁRON.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

Előfizetési figyelmeztetés. a

GAZDASÁGI LAPOK

1857-dik évi, július-decemberi folyamára.

A mezei gazdaság Magyarországon a közjót sarkkővet képezi, s képezi, egyszermind a nemzeti felvirágzás leglényegesebb feltételét — Pangó mezei gazdaság mellett az anyagi jót minden egyébben tényszerű is szenvednek, s a földbirtokos osztály „elszegényedésevel a nemzettest törzsöke hervad el.”

A gazdasági érdekek megle felkarolása tehát — szükségesebb most, mint volt valaha. — E fontos ügynek híven szolgálni, iránta az érdekeltséget fejleszteni, gazdasági állapotaink javítására minden irányban, k lönösen a napjainkban égető kérdéssé vált jószágrendezés tárgyában — minél tanulságosabban hatni, volt feladata a Gazdasági Lapoknak, megindulások óta mostanig, kilencz éven keresztül.

Kitűzött célunkhoz képest jövőben is kitelhetőleg működni főitörékvésünk leend, s midőn egy részről mind az, mi hazai életünkben a közgazdaságtól k lön ágainál, a kereskedés terén, a mezeigazdasággal összefüggő iparvállalatok, s a földművelés számtalan részletei körül figyelmet érdemlő felmerül, lapjainkban érintést s méltánylást találand, ugy más részről a mezei gazdaság tudománya haladásával, mikép az európai kifejlett gazdasági irodalom mezején nyilvánuland, a t. gazdaközöniséget folytonos érintkezésben tartandjuk.

Lapjaink a jelen évi folyam egyik tárgya: Anglia haszonbérleti állapotainak ismertetését tüzték ki. Anglia mezőgazdasági felvirágzását, nagy részben a haszonbérleti rendszernek köszöni. Minő legyen e rendszer? sokakat érdekel hazánkban. George Wingrove Cook-nak 1850-ben megjelent munkája, az angolhoni bérleti viszonyoknak hű képét adja. E munkát kimerítő kivonatban, hazai állapotainkra vonatkozó jegyzetekkel kísérve, a „Gazdasági Lapok“ 1857-dik évi folyamának melléklete gyanánt, időhöz nem kötött nagy 8-ad réti ivenek veszik olvasóink, s azon lesz-nk, hogy a mintegy 25 — 28 vre menő munkát még ezen évben befejezhessük. Örülmi fogunk, ha általa saját bérleti állapotaink szervezéséhez, minél több s minél haszonvehetőbb anyagot és irányokat szolgáltatathatunk.

Lapjaink minden csütörtökön másfél — két tömött iven jelennek meg, az eddigi alakban. Előfizetési ár egész évre 10, félévre 5 frt. évnegyedre 2 frt. 30 kr. pp. — Előfizetheti helyben a szerkesztőségél (Üllői-uton, a m. gazd. egyesület köztelkén, 12. sz.) vagy bizományosunk Geibel Armin könyvkereskedésében (Kristóttér) vidéken minden cs. k. postahivatalnál, egyenesen a Gazdasági Lapok szerkesztőségéhez intézett bérmentes levelekben.

Pest, 1857. június 25.

A „GAZDASÁGI LAPOK“ szerkesztősége. (1—1)

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában.

Mai számunkhoz egy negyed iv melléklet van csatolva.